

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2017

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

Memorandamo ona, o na le maqephe a 13.

KAROLO YA A: PADINOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

- 1.1 Ngwana ya neng a ronngwe ho ya bitsa Mananyetsa o kgutlile a bolela hore ntatae, o re Mmadieketseng a mo ntshetse tjhelete ka mokotleng o ka mora lemati. ✓ Ka mora hore Sekgukguni a ile ka lenyora, mme Mmadieketseng a ithaopa ho ya batlela Sekgukguni mahleu ke moo Sekgukguni a ileng a fumana monyetla wa ho kena ka tlung. ✓ (2)
- 1.2 O tsebane le Sekgukguni ka nako eo a neng a feta moo seteisheneng a ya ha Mananyetsa. ✓ (1)
- 1.3 Ke Mananyetsa. ✓ (1)
- 1.4 - Mohaolwana. ✓
- Pitsa ya maoto a mararo. ✓
- Ho phehelwa leifong eseng setofong.
Tse pedi feela. (2)
- 1.5 Tlhoriso. ✓ (1)
- 1.6 Mongodi o sebedisitse nako ho nnetefatsa hore Sekgukgune a tle a balehe ho sa bonwe, mme ka seo pale e tswela pele. ✓✓ (2)
- 1.7 Maele ana a nyallana le yona ka hore Sekgukguni o ne a se na letheba/letshwao le bontshang hore o tlele ka morero wa bolotsana. ✓✓ (2)
- 1.8 Mongodi o leleketse hantle ✓ hobane kgaolong e qalang re bona a re etsetsa tlhekelo ya ditaba tsa pale ka ho hlahisa baphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho mmoho le mehla ya diketsahalo. ✓✓ (3)
- 1.9 Dieta tseo di bile le molemo wa ho thusa Sekgukguni hobane o ile a tjheha Mananyetsa ka tsona. ✓ (1)
- 1.10 O ne a fumane Sekgukguni a robetse ka lengopeng, a nanya a fihla a nka mokotla/letlotlo a baleha ka lona. ✓ (1)
- 1.11 Ke ho hlakisetsa mmadi maikutlo a Mananyetsa nakong eo a phonyohuweng ke tjhelete. ✓ (1)
- 1.12 Se ntshetsa pale pele hobane ka mora hore mokotla o nyamele ke bona ba thusitseng Mananyetsa a tlaletswe ke naha ho re a ka fumana mokotla hokae. ✓ (1)
- 1.13 Ha Ramokokwana Pimville
- matlo a ne a qadikane a se na - matlo a ne a atamelane a na le dinomoro. ✓
- ho se tekesi tse tsamayang ka - ditekesi di tsamaya hara motse ✓
hara motse.
E le nngwe feela. (1)

- 1.14 O ile a tjehela Mananyetsa leraba ka dieta tse ntjha, mme a di beha dibakeng tse fapaneng. Manayetsa ha a kgutla a lata sa pele, Sekgukguni a sala a nka mokotla wa tjelete moo o neng o patilwe teng. ✓✓ (2)
- 1.15 Ke sehalo sa kutlobohloko/ho utlwa bohloko/masisapelo/ho sarelwa. ✓✓ (2)
- 1.16 Tjhe, dieta tseo di rekuwe ke Sekgukguni e le ha a batla ho tjeheha Mananyetsa ka tsona. ✓✓ (2)
- 1.17 Dieta tsa tla tsa mo bakela bothata/mathata. ✓✓ (2)
- 1.18 Hobane ho ya ka maemo a phedisano ho qhekella batho ka sepheo sa ho iphedisa ha ho a amoheleha. ✓✓ (2)
- 1.19 - Mongodi o re ruta hore mmesa mohlwane ha a panye. ✓✓
- Bomenemene ha bo putse.
E le nngwe feela. (2)
- 1.20 - Ke letshwao le bolelang kgotso e tlo rena pakeng tsa bona ka mora ho tsekisana mokotla wa tjelete nako e telele.
- Ke letshwao le emetseng kgora le kgotso tse tla rena malapeng a bona ho tloha tsatsing leo. ✓✓
E le nngwe feela. (2)
- 1.21 Ke ratile Mananyetsa hobane o bonahetse a na le maano ho feta Sekgukguni. ✓✓

KAPA

Ke ratile Sekgukguni hobane o ne a na le mamello ho feta Mananyetsa, mme mamello eo e ile ya etsa hore a qetelle a fumane tjelete eo.
Dikarabo tsa baithuti di elwe hloko.

(2)
[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

- 2.1 Ke mosuwe Kuntiwa. ✓ (1)
- 2.2 Ke hobane ho ne ho e na le kgaello ya matitjhere a thuto ya Dipalo sekolong sa Letsumahole. ✓ (1)
- 2.3 E ne e bontsha leeme ka tsela ya hore baithuti ba ne ba mmotsa dipotso tse mo kgethollang ho ya ka naha eo a neng a tswa ho yona, empa ba ne ba sa etse jwalo ka matitjhere a mang a teng moo sekolong. ✓ (1)
- 2.4 Ka bobedi ba ne ba rata ba bile ba kgathalla mosebetsi wa bona. ✓ (1)
- 2.5 Ke hobane ba ne ba mmotsa potso tse ngata haholo le tse sa amaneng le thuto/ke hobane o ne a fihla sekolong, mme a eso tlwaele. ✓ (1)
- 2.6 Baithuti ba ile ba qalella ho sebetsa ka thata le ho ba le maikemisetso mosebetsing wa bona hobane ba ne ba tseba hore mosuwe eo ha a na nako ya papadi ha ho tluwa mosebetsing wa hae. ✓✓ (2)

- 2.7 - Tikoloho eo mosuwe enwa a tswang ho yona, moruo wa yona o ne o le tlaase athe moo a sebetsang teng moruo wa teng o phahame. ✓
 - Moo mosuwe enwa a neng a tswa teng ho ne ho na le komello, athe moo a seng a dula teng ho ne ho se jwalo.
 E le nngwe feela. (1)
- 2.8 Ho ka be ho ile ha hlokeha taolo ya baithuti, mme ya e ba lerata le tshabehang/e ka be e ile ya hla ya e ba sesupo ho baithuti hore mosuwe ha a na tsebo e batsi thutong eo, mme baithuti ba ne ba ke ke ba mo hlompha kapa hona ho tshepa seo a ba rutang sona. ✓✓
 Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (2)
- 2.9 Di totobatsa hore ke motho ya tsebang ebile ya ratang mosebetsi wa hae. ✓✓ (2)
- 2.10 Mafosi, mosuwehlooho Diphapang ke seapadi sa tlatsetso paleng ena hobane diketsahalo ha di a itshetleha ho yena. ✓✓ (2)
- 2.11 A dumellana le ketsahalo ya ho hirwa ha titjhere Kuntiwa, ya neng a tswa naheng e nngwe a tlo thusetsa ka thuto ya Dipalo e neng e se na motho ya e rutang ka nako e telele sekolong sa Letsumahole. ✓✓ (2)
- 2.12 Mangolo ao a ile a baka kgohlano ya ka ntle pakeng tsa Hlomi le Dineo ✓
 hobane ka lebaka la wona Hlomi o qetelletse a se a mo qwaya a sa batle hore a iphumane a na le yena ba le babedi feela. ✓✓ (3)
- 2.13 Ke moketjana o neng o tshwaretse sekolong sa bona tsatsing leo. ✓ (1)
- 2.14 - O ile a itokisa moriri. ✓
 - O ile a ithuta motjeko o tsejwang ke yena a le mong. ✓ (2)
- 2.15 Ke hobane bao a neng a ba tshohile ba ne ba sa hlole ba mo kenyetsa letswalo, mme ba bile ba sulafalletse. ✓ (1)
- 2.16 - Dipuo tsa hae. ✓
 - Diketso tsa hae. ✓
 - Menahano ya hae.
 Tse pedi feela (2)
- 2.17 E, mongodi o atlehile hobane diketsahalo tsohle tsa pale ena di ama Lerato le Hlomi ka ho otloloha. ✓ ✓ (2)
- 2.18 Le dumellana le tsona hobane jwalo ka ha Botjha e le motjha, le ditaba tsa pale ena ke tse buang ka marato a batjha. ✓✓ (2)
- 2.19 - E ne e bedietsa hore ka le leng la matsatsi Hlomi le ha a ka ikgapela Lerato e be kgarebe ya hae, ba tla kgaohannwa ke se itseng. ✓✓
 - E ne e bedietsa hore Hlomi le ha a rata Lerato, o tla kopana le diphephetso/mathata pele a ikgapela yena.
 E le nngwe feela. Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (2)
- 2.20 E, o e leleketse hantle hobane dikgaolong tse qalang re bona a re etsetsa tlhekelo ya ditaba tsa pale ka ho hlahisa baphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho mmoho le mehla ya diketsahalo. ✓✓ (2)

- 2.21 Ho hlokahala ha Lerato ho ntsheditse pale pele ka hore Hlomi a nyale Dineo eo e leng kgale a mo rata, mme ka tsela eo Hlomi a phakisa ho tshediseha, ba hodisa Bosweubalehlwa mmoho ka kgotso. ✓✓ (2)
[35]

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO–VT Masima

- 3.1 Ke Cindy Mawala/Cindy/Mongodi e moholo wa Moatemirale Makhanda/Zero. ✓ (1)
- 3.2 E ne e le basebetsimmoho. ✓ (1)
- 3.3 Se re tsebisa hore seo Chikano a neng a se nwa se a baba. ✓ (1)
- 3.4 - Ho nyamela ha tlhapikepe e bitswang Thakadi. ✓
- Ho fenethwa ha mopresidente Gaofetoge wa Botswana.
- Ho fenethwa ha monghadi Timbonile Dlamini moemedi wa Afrika lefatsheng la Swatinia.
E le nngwe feela. (1)
- 3.5 Kgolo ya diketsahalo. ✓ (1)
- 3.6 - Sehatsetsi. ✓
- Kgalase. ✓ (2)
- 3.7 Kopanong ena Zero o ile a tsebisa Chikano hore o tlameha ho fuputsa le ho fumana mokgatlo o bitswang wa Bana ba Phiri, e leng wona o neng o belaelwa dipolaong tsa mopresidente wa Botswana/Gabriel Gaofetoge le Timbonile Dlamini. ✓ Diphuputso tsa hae di ne di lokela ho tsepamiswa Botswana, feela Zero o ile a mo eletsa ho qala Namibia e le ho pata mehlala le ho ya fumana disebediswa tse ding tseo a tla di hloka Botswana. ✓ (2)
- 3.8 Di ne di se na bopaki hobane e ne e le menyenyetsi eo monga yona a ileng a nyamela pele a tiisa bonnete ba tsona. ✓✓ (2)
- 3.9 - E ne e le molemong wa yona ka ha ba ne ba rera ho qhalwa/thujwa ha mokgatlo wa Bana ba Phiri, o neng o hlekefetsa setjhaba sa habo. ✓✓
- E ne e le molemong wa yona ka ha Chikano o ne a tla lokela ho fuputsa le ho fumana dinokwane tse kwetetseng Thakadi (Tlhapikepe ya Nyutlileya).
E le nngwe feela. (2)
- 3.10 Kopanong ya mobishopo Biala, ho ne ho rerwa tshenyo le tlekefetso ya mebuso le bohle ba ka tseleng ya mokgatlo wa Bana ba Phiri athe kopanong e qotsong, ho ne ho rerwa ho busetsa dintho madulong ka hore ho tshwarwe ditho tsa mokgatlo wa Bana ba Phiri. ✓✓ (2)
- 3.11 Tharahano e bakwa ke hore mookamedi wa sesole naheng ya Botswana, Morigadiri Ramaqiti, ke mookamedi wa mokgatlo wa dinokwana wa Bana ba Phiri. Ramaqiti o ikgakantse ka mosebetsi wa hae wa bosole ho pata mehlala ya diketso tsa hae tse mpe. E bile naha eo ya Botswana, ke ntlokgolo ya mokgatlo ona e laolang makala a dinaheng tsohle tsa Afrika e Borwa. ✓✓ (2)

- 3.12 Ka mobishopo Biala/Biala. ✓ (1)
- 3.13 Ke sehlekehleke seo yena mmoho le mahlahana a hae (ditho tsa Bana ba Phiri), ba neng ba bolokile dibetsa le disebediswa tsa thekenoloji bakeng sa ho itshireletsa/ho di sebedisa ho hlekefetsa mebuso ya dinaha tsa Afrika e Borwa. ✓✓ (2)
- 3.14 Ke ketsahalo eo yona Chikano le mofofisi wa helikoptara, ba ileng ba tshwarwa sehlekehlekeng sa Deidro ke yena mophethi (Ramaqiti), mme a ba bontsha matla a hae le a mokgatlo wa hae wa Bana ba Phiri. ✓ (1)
- 3.15 Pheletso ya hae e bile ho ipha dimenyane, a balehela phutuhelo ya dinaha tse neng di batla ho tshwara ditho tsohle tsa mokgatlo wa Bana ba Phiri. ✓ (1)
- 3.16 Ke makunutu a hore Ramaqiti le ha e ne e le mookamedi sesoleng, o ne a kene diketsong tsa bonokwane, mme e bile e le moetapele wa mokgatlo o bitswang Bana ba Phiri o neng o baka tshenyho setjhabeng le mebusong e fapaneng. ✓✓ (2)
- 3.17 B/Ntlhanngwe hobane hohle ka hara pale Nasala o hlahella ka lehlakore le leng feela la bophelo, e leng la bobele. ✓✓ (2)
- 3.18 O ne a mo fuparelletse kotsi ya ho ka fetisetsa makunutu a bohlokwa a Makhanda mokgatlong wa Bana ba Phiri hobane e ne e le lemao le nthapedi. ✓✓ (2)
- 3.19 E dumellana le yona ka tsela ya hore Nasala (mobishopo Biala) ha a le Bosothonia, o ile a etsa qeto ya ho fetola bophelo ba hae bo bobele ka hore a kene kereke empa a boela a dumela ho ekwa ke Ramaqiti hore a kgutlele mesebetsing e mebe e ileng ya qetella e mo kentse tsietsing. ✓✓ (2)
- 3.20 E, e ne e le e nepahetseng hobane o ne a se a lemohile hore o ikentse tshotso dinaleng kaha e ne e bile hape e le sehlwela sa Zero, mme mahlahana a mokgatlo oo, a mo laetse ho bolaya Chikano ya neng a mo hlola ka bohlale le boiphihlelo. ✓✓

KAPA

Tjhe, e ne e fosahetse hobane e ne e le sehlwela sa Bana ba Phiri le sa Zero ka lehlakoreng le leng. Ka ho etsa jwalo, o ne a ipehile kotsing ya ho bolawa ke Bana ba Phiri kapa ke Zero.

Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (2)

- 3.21 Tharollo ke ketsahalo kapa diketsahalo tse latelang sehlohlolo paleng. ✓
Mongodi o atlehile hobane ka mora sehlohlolo e leng ketsahalong eo ho yona Ramaqiti a neng a tshwere boChikano, tharollo e fihlellwa ka hore Ramaqiti a balehe a le mong ka tjelete hobane Biala le kgaitsemi ya hae Sister Ruth, ba ile ba hana ho baleha le yena ba emela ho tla fuwa kotlo e ba lokelang. ✓✓
Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA: SEFI – DJ Nkutha**

- 4.1 Ke taba ya hore Tiisetso a le bale ka ho ya yunivesithing o tla e bona ha swebehla. ✓ (1)
- 4.2 Ke hobane o ne a sa batle a bolelle mmae hore o ne a leka ho mo beta tseleng. ✓ (1)
- 4.3 - Ka ho rekisa jwala/ka kgwebo ya jwala. ✓
- Ka ho ja ditjhelete tsa banna ba batho.
E le nngwe feela. (1)
- 4.4 Nakong ya jwale e se e le lehlena, o dula a rohakana le ho lwantsha Mmatiisetso le Tiisetso/o se a tella lelapa la hae ha a sa le bona ka letho athe nakong e fetileng o ne a hlompha lelapa la hae ebile le dipuo tsa hae e le tse neng di hlompha lelapa la hae. ✓ (1)
- 4.5 - Ke puisano ✓
- Ke kgohlano
- Ke dibapadi
E le nngwe feela. (1)
- 4.6 Ke Tiisetso ✓ hobane e ile ya re ha ntatae a hana ho mo isa yunivesithing Nkepe a mo hapelletsa hore ba ye difemeng, mme ha a ka a dumela seo. ✓ (2)
- 4.7 O bolela hore mohlang a sebetsang ha a na ho thusa ntatae ka letho. ✓ ✓ (2)
- 4.8 Ke ketsahalo eo ho yona Motaung a ntseng a pota lebitso la Mmatiisetso a mmita Mmatshela. ✓ ✓ (2)
- 4.9 Mafosi, o ne a sa mo telle o ne a nkilwe ke maikutlo feela/a buiswa ke ho utlwa bohloko. ✓ ✓ (2)
- 4.10 - E, hobane taba ya hore Motaung a dule a bitsa lebitso la Mmatshela e etsa hore Mmatiisetso a qabane le yena, a batle ho tseba hore jwale Mmatshela enwa ke mang. ✓ ✓
- E, hobane taba ya Tiisetso le ntatae, ya hore ba thulane ha Tiisetso a batla ho jwetsa mmae hore ntatae o mo entseng ha ba etla tseleng.
E le nngwe feela. (2)
- 4.11 E, di ke ke tsa sitisa ho bapalwa ha tshwantshiso ena kalaneng hobane ho ka etswa malebaleba a kang ho sebedisa metjhini bakeng sa medumo, ho sebedisa mopheti hore a hlalose tse ding tsa dintho tseo. ✓ ✓
Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (2)
- 4.12 Toro ya Tiisetso e tsebela mmadi pele ka ho lepa hore ntatae o tla lohelwa mano a tla mo kenya tsietsing ke lelapa la Raboditse. ✓ ✓ (2)

- 4.13 Mmatshela. ✓ (1)
- 4.14 - Mmankepe o ne a nyahamisa Mmatiisetso ka hore a se ke a ruta moradi wa hae o itshenyetsa tjhelete.
- Mmatiisetso le Mmankepe ba qetelletse ba qabane, Mmatiisetso a mo sutuletsa ka ntle hampe. ✓✓ (2)
- 4.15 Mmatshela o ile a be a se a kgahlwa ke Motaung, mme a leleka Raboditse a se a sa mo tsotelle. ✓✓ (2)
- 4.16 Mmankepe. ✓ (1)
- 4.17 Dibapadi le dikamano tsa tsona. ✓
Sebaka moo diketsahalo di etsahallang teng.
E le nngwe feela. (1)
- 4.18 Raboditse o ne a hlekefetsa Mmankepe le Nkepe ka ho ba otlala le ho ba hlapola athe Motaung yena o ne a hlomphe Mmatiisetso le Tiisetso. ✓✓ (2)
- 4.19 E re bontsha mofuthu wa lerato le kgotso tse renang lapeng la bona. ✓✓ (2)
- 4.20 O ne a bidietsa taba ya hore ho tloha ha jwale o fetohile, o se a tlo phedisa lapa la hae ka thata/o bidietsa hore ha a fihla ho se be le motho ya mmotsang ka ho nwa ha hae le hore o tswa kae. ✓✓ (2)
- 4.21 Mongodi o dumella matla a ditlhare tsa setso a hlole a Bokreste ka ho etsa hore lelapa la Raboditse le atlehe morerong wa lona wa ho fetola botho ba Motaung. ✓ Motaung o qetelletse a furalletse lelapa ka ho phethahala ebile a felletswe ke mosebetsi. Mmatshela a mo tebela ha hae. ✓✓ (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE**POTSO YA 5: MODIA – MK Mofihli le ba bang**

- 5.1 5.1.1 Ke Letsema. ✓ (1)
- 5.1.2 - Kerekeng ya Tjhatjhe ho binwa difela tsa dikereke tse ding. ✓
 - Ha ho rapelwa batho ba a hlodiya. ✓
 - Ka kerekeng ya Tjhatjhe ho se ho letswa diletswa.
 - Ha ho rerwa ho na le batho ba re Jes!
 Tse pedi feela. (2)
- 5.1.3 Wa Kutlwanong. ✓ (1)
- 5.1.4 E ne e le lehlabula. ✓ (1)
- 5.1.5 - Fene. ✓
 - AK47
 E le nngwe fela. (1)
- 5.1.6 Ke moetapele. ✓ (1)
- 5.1.7 Ke bishopo, hobane o ne a tsamaisa kereke ka tsela ya motheo/o
 ne a tsamaisa kereke ka tsela eo e sa le kereke e tsamaiswa ka
 yona/o ne a sa fetole tsamaiso ya kereke. ✓✓ (2)
- 5.1.8 - Nnete, hobane ha a ituletse a sa ye kerekeng, o a latwa ka ha a
 na le tsebo e felletseng ya tsamaiso ya kereke. ✓✓
 - O ne a na le tsebo ya Segiriki se neng se sebediswa ka
 kerekeng ya Tjhatjhe.
 E le nngwe feela. (2)
- 5.1.9 Basadi ba rata ho lwana ntle le mabaka ka kerekeng/ba baka
 morusu o moholo ka dintwa. ✓✓ (2)
- 5.1.10 - O ne a lwanela hore tsamaiso ya kereke ya Tjhatjhe e se e
 fetohile, ho se ho binwa difela tsa dikereke tse ding. ✓
 - O ne a tseka taba ya batjha ba lwanelang ditjhelete tsa kereke.
 E le nngwe feela. (1)
- 5.1.11 E, e nepahetse hobane batjha le bona ke ditho tsa kereke, ba ka
 se shebelle feela le ha ba bona hore ditho di senyeha ka
 kerekeng. ✓✓

KAPA

Tjhe, ha e a nepahala hobane tsamaiso ya kereke ke ya batho ba baholo.

Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti (2)

- 5.1.12 E, ke ne ke tla ngala ha dintho di sa etswe ka tshwanelo, batho ba iketsetsa kamoo ba ratang kateng. ✓✓

KAPA

Tjhe, ke ne ke sa tlo ngala, ke ne ke tla eletsa moruti le baholo ka tsa tsamaiso ya kereke.

Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.

(2)

- 5.2 5.2.1 Femeng ya setala. ✓ (1)
- 5.2.2 Ba ne ba ile ho bua ka ditaba tsa basebetsi. ✓ (1)
- 5.2.3 O ne a thabile hobane o a tseba hore o dumellana le yena le ha a fositse/o bua feela a sa nahane/o mo sebedisa ho fihlella sepheo sa hae/o ne a na le bokgoni ba ho susumetsa basebetsi. ✓ (1)
- 5.2.4 - Baokamedi ba fuwa dikoloi tsa feme tseo ba yang maha bona ka tsona. ✓
- Baokamedi ba dumellwa ho sebedisa mohala wa feme mabakeng a bona. ✓ (2)
- 5.2.5 Se hlahella moo batsamaisi ba feme ba hlokang taolo hodima tsohle, mme basebetsi ba iketsetsa seo ba se ratang, qetellong feme ya kwalwa, bohle ba fellwa ke mosebetsi. ✓✓ (2)
- 5.2.6 Ke mophetwa ya sephara hobane o bontsha lehlakore le le leng la botho ba hae, o tshehetsa Kgampumpu le ha ho se ho le hobe. ✓✓ (2)
- 5.2.7 - Ha basebetsi ba sa fumane meputso ya bona, maphelo a bona le a malapa a bona a a sitiseha. ✓✓
- Ha ba kgone ho phetha mabaka a bona a batlang tjhelete. E le nngwe. Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti. (2)
- 5.2.8 - A ka be a lwanetse hore e be yena ya nkang setulo sa boenginere. ✓✓
- A ka be a sebetsa ofising a sa kopane le basebetsi ba ipelaetsang.
- A ka be a tsebile phapang pakeng tsa disente le diporesente yaba ha a susumetse basebetsi ho lwana. E le nngwe feela. (2)
- 5.2.9 E, ho amohelehile hobane batsamaisi ba ne ba hana ho mamela ditletlebo tsa bona. ✓✓

KAPA

Tjhe, ha ho a amoheleha hobane hoo, ho ka etsa feme e kwalwe/ ho tla batlahala tjhelete e nngwe e tla lokisa seo ba se sentseng.

Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.

(2)

- 5.2.10 Se nyallana le diketsahalo tsa palekgutshwe hobane ka mora boipelaetso ba basebetsi, batsamaisi ba ile ba lahlehelwa ke taolo hodima basebetsi, mme basebetsi ba etsa kamoo ba ratang ka teng, ha hlokahala ya laolang.✓✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO**POTSO YA 6****6.1 Ho thusang ho Ila – PM Ramathe**

- 6.1.1 Motaung.✓ (1)
- 6.1.2 Dikgau. ✓ (1)
- 6.1.3 Karaburetso ya pono/kutlo.✓ (1)
- 6.1.4 - Ho dihwa dihlooho.✓
- Ho binwa dihaleluya. ✓
- Ho a rapelwa.
Tse pedi feela. (2)
- 6.1.5 - Neeletsano/Lehokela/Hlaahlela. ✓
- Phetapheto/Phetapheto ya mantswa.
E le nngwe feela. (1)
- 6.1.6 Mofu e ne e le ngwana wa ho qetela/ho fela habo. ✓
- 'Kgorula'. ✓ (2)
- 6.1.7 Ho lekanya moelelo, wa 'Tau' le 'Sebata'.✓✓ (2)
- 6.1.8 Molathothokiso wa 4/E, hoba lefu seaparamenyepetsi le kene ha Ramathe.✓
Bohlokwa ba lona ke ho bontsha toboketso/kgatello lentsweng lena 'seaparamenyepetsi'.✓/Ho potlakisa morethetho wa thothokiso. (2)
- 6.1.9 D/Apostrofe ✓✓ (2)
- 6.1.10 Ke thothokiso ya kodiya malla hobane e bua ka bohloko bo tlisitweng ke lefu lapeng la Ramathe.✓✓ (2)
- 6.1.11 Ho bolela hore e se e le nako e telele haholo bana ba ntse ba hlalhelwa ke lefu, mme ba rweswa lesela la kgutsana. ✓✓ (2)

6.2 Mmadiberwane – T Leballo

- 6.2.1 - A tsohe.✓
- A hlatswe mese.✓
- A ntshe tjhelete a reke boroko le lerato.
Tse pedi feela. (2)
- 6.2.2 Kwata.✓ (1)
- 6.2.3 Maikutlo a ho kgena/a ho halefa/a ho kgopiseha/a tletseng ntwa.✓ (1)

- 6.2.4 Phetapheto ya mantswe e rapameng/poeletso modumo ya didumanosi 'e' (asonense). ✓ (1)
- 6.2.5 Anastrofi. ✓ (1)
- 6.2.6 Ka sepheo sa ho hatella/toboketsa modumo wa 'se' le bomaumau ba Ratjotjose. ✓✓ (2)
- 6.2.7 - E potlakisa morethetho wa molathothokiso wa 1. ✓✓
- E fana ka kगतello/toboketso hodima lentswe lena, 'tjhaba'.
- E fa lentswe 'tjhaba' sefutho.
E le nngwe feela. (2)
- 6.2.8 Ha ho tse fumanwang mahala, ntho e nngwe le e nngwe e a sebeletswa. ✓✓ (2)
- 6.2.9 Bohlokwa ba yona ke ho tlamahanya melathothokiso eo e mmedi. ✓✓ (2)
- 6.2.10 Se sebedisitswe ka maikemisetso a ho hlakisa seo ho buuwang ka sona, ✓ Mmadiberwane o mo jwetsa hore yena o batla tjhelete hobane ntho e nngwe le e nngwe e a lefella mona ha hae. ✓✓ (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70